

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย(Research Design)

การวิจัยครั้งนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนาโดยการศึกษา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง(Descriptive cross-sectional study) มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบภาวะและความเครียดในกลุ่มผู้ดูแลที่เป็นญาติและไม่ใช่วญาติ โดยมีปัจจัยในตัวผู้ดูแลที่เกี่ยวข้อง คือ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส ความสัมพันธ์กับผู้ป่วย อาชีพ รายได้ ความเพียงพอของรายได้ ปัญหาที่เกิดระหว่างการดูแลผู้ป่วย สุขภาพผู้ดูแล การเข้ารับการอบรมในการดูแลผู้ป่วยโรคสมองเสื่อม เวลาในการดูแลผู้ป่วยแต่ละวัน ระยะเวลาที่ดูแลผู้ป่วยทั้งหมด การมีผู้อื่นมาช่วยเปลี่ยน วันหยุดของผู้ดูแลจากการดูแลผู้ป่วย บุคลิกภาพของผู้ดูแลและแรงสนับสนุนทางสังคมของผู้ดูแล และปัจจัยในตัวผู้ป่วย คือ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส ระยะเวลาที่เป็นโรค ความรุนแรงของโรค สุขภาพของผู้ป่วย

ลักษณะประชากรที่ศึกษาและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง(Population and Sample selection)

กลุ่มประชากรเป้าหมาย(Target population) คือ ผู้ดูแลผู้ป่วยโรคสมองเสื่อมชนิดอัลไซเมอร์

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง (Population samples) คือ ผู้ดูแลผู้ป่วยโรคสมองเสื่อมชนิดอัลไซเมอร์ที่เป็นญาติและไม่ใช่วญาติที่พาผู้ป่วยมารับบริการตรวจที่แผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์, โรงพยาบาลรามธิบดีและโรงพยาบาลสมเด็จพระยา

กลุ่มตัวอย่าง (Samples) คือ ผู้ดูแลผู้ป่วยโรคสมองเสื่อมชนิดอัลไซเมอร์ที่เป็นญาติและไม่ใช่วญาติ ที่พาผู้ป่วยมารับบริการตรวจที่แผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์, โรงพยาบาลรามธิบดี และโรงพยาบาลสมเด็จพระยาโดยผ่านการคัดเลือกคุณสมบัติของผู้ป่วย และผู้ดูแลตามเกณฑ์ที่กำหนด แล้วทำการเก็บข้อมูลจนครบจำนวนตามที่คำนวณไว้

วิธีคำนวณ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (sample size)

$$\text{ใช้สูตร} \quad n = \frac{Z_{\alpha}^2 PQ}{d^2}$$

โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นในการสรุปผลเท่ากับ 95%

$$Z_{\alpha} = Z_{0.05} = 1.96$$

P = อัตราการเกิดภาวะในผู้ดูแลผู้ป่วยโรคสมองเสื่อมซึ่งได้มาจากการนำเครื่องมือที่จะใช้วัดไปทดลองใช้ (try out) กับผู้ดูแลผู้ป่วยโรคสมองเสื่อมชนิดอัลไซเมอร์ที่มารับบริการตรวจที่แผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์จำนวน 15 คน = 0.90

$$Q = 1 - 0.90 = 0.1$$

$$d = 0.05$$

$$\text{แทนค่า } n = \frac{(1.96)^2 (0.90)(0.1)}{0.05^2} = 138.29$$

ในการศึกษานี้จึงใช้ตัวอย่างทั้งหมด 140 คน

วิธีเลือกตัวอย่าง (Sample selection and sampling technique)

คัดเลือกผู้ป่วยที่มารับบริการตรวจที่แผนกผู้ป่วยนอกทุกรายที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปและผ่านการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคสมองเสื่อมชนิดอัลไซเมอร์ สำหรับผู้ดูแล เป็นผู้ดูแลหลักที่ทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยไม่ต่ำกว่า 3 เดือนและสามารถเข้าใจภาษาไทยได้ดี และหากมีผู้ดูแลหลายคนพิจารณาคนที่ดูแลผู้ป่วยมากที่สุด

การเก็บข้อมูลเก็บจากผู้ป่วยทุกรายที่มารับการตรวจตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2543 จนครบตามจำนวนที่ได้คำนวณไว้ ซึ่งจากการศึกษาเอกสารต่างๆพบว่าผู้ดูแลผู้ป่วยที่เป็นญาติและไม่ใช่ญาติมีอัตราส่วน 7:3⁽⁸²⁾ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้จึงแบ่งเป็นผู้ดูแลที่เป็นญาติ 98 คนและไม่ใช่ญาติ 42 คน

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

ดำเนินการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2543 – กรกฎาคม 2544

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

1. แบบสัมภาษณ์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ของผู้ดูแล เช่น เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ความสัมพันธ์กับผู้ป่วย ประสบการณ์รับทราบรวมถึงเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วย เวลาที่ใช้ในการดูแลผู้ป่วยในแต่ละวัน ระยะเวลาที่ดูแลผู้ป่วยทั้งหมดที่ผ่านมา

เป็นต้น และของผู้ป่วย เช่น เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา ความรุนแรงของโรคและระยะเวลาที่เป็นโรค(ในภาคผนวก)

2. แบบสอบถามที่ให้ผู้ดูแลตนเอง (Self – rating) ได้แก่

2.1 แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ MPI (The Maudsley Personality Inventory) โดย H.J . Eysench ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 48 ข้อเป็น self-rating scale โดยให้ผู้ตอบเลือกคำตอบที่ตรงกับลักษณะนิสัยของตนเอง โดยตอบ "ใช่" ,"?"(ไม่แน่ใจ)และ"ไม่ใช่" แบ่งเป็น Extraversion-Introversion Scale ประกอบด้วย ข้อคำถาม 24 ข้อและ Neuroticism – Stability Scale ประกอบด้วยข้อคำถาม 24 ข้อ บุคลิกภาพแต่ละแบบมีลักษณะดังต่อไปนี้

Extraversion – เปิดเผย หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่ชอบเข้าสังคม ทำอะไรไม่ใคร่ระมัดระวัง ชอบกิจกรรมที่ให้ความตื่นเต้น สนุกสนาน จำเริญ ไม่จำเจ มองโลกแง่ดี และเป็นคนที่แสดงอารมณ์และความรู้สึกอย่างเปิดเผย

Introversion – เก็บตัว หมายถึง ลักษณะบุคลิกภาพที่ตรงข้ามกับเปิดเผย คือ ชอบเก็บตัวทำอะไรเต็มไปด้วยความระมัดระวังและมักมีแผนการล่วงหน้า อาจเป็นคนเอาจริงเอาจัง เจ้าระเบียบ ไม่ใคร่แสดงอารมณ์ความรู้สึก ไม่ชอบกิจกรรมที่ตื่นเต้นโลดโผน และอาจมองโลกในแง่ร้าย

Neuroticism – หวั่นไหว หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย คิดมาก มีความโน้มเอียงที่จะเป็นโรคประสาทได้ง่ายเมื่อมีปัญหาสะท้อนอารมณ์ และมีการบ่นถึงอาการทางกายที่เกิดจากความวิตกกังวล

Stability – มั่นคง หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ซึ่งแสดงถึงการมีสุขภาพจิตดีและตรงข้ามกับ Neuroticism

การตรวจให้คะแนน

การตรวจให้คะแนน แบ่งเป็น 2 scale คือ scale-E และ scale-N ตามคู่มือที่กำหนดไว้แต่ละ scale ถ้าผู้ตอบตรงกับ scale ไต scaleหนึ่งในแต่ละข้อในช่อง "ใช่" หรือ"ไม่ใช่"จะได้คะแนนข้อละ 2,0 คะแนน แต่ถ้าตอบ"?" จะได้ข้อละ 1 คะแนน และหากผู้ตอบตอบในช่อง "?" มากกว่า 10 ข้อ ถือว่าคำตอบในฉบับนั้น ไม่สามารถนำมาประเมินได้ ให้ทำการทดสอบซ้ำโดยผู้ทดสอบอ่านให้ผู้รับการทดสอบฟังแล้วให้ตอบทีละข้อจนจบ นำคะแนนดังกล่าวมาเทียบกับคะแนนเฉลี่ยเพื่อดูว่ามีบุคลิกภาพเป็นแบบใด โดยแบ่งได้ 4 แบบ คือ

1. บุคลิกภาพแบบชอบเก็บตัว (Introversion) คือ บุคลิกภาพที่มีคะแนนใน scale E ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย
2. บุคลิกภาพแบบชอบแสดงตัว (Extraversion) คือ บุคลิกภาพที่มีคะแนนใน scale-E มากกว่าหรือเท่ากับคะแนนเฉลี่ย

3. บุคลิกภาพแบบไม่มีความมั่นคงทางอารมณ์ (Neuroticism) คือ บุคลิกภาพที่มีคะแนนใน scale-N มากกว่าหรือเท่ากับคะแนนเฉลี่ย

4. บุคลิกภาพแบบที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ (Stability) คือบุคลิกภาพที่มีคะแนนใน scale-N ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย

2.2 แบบวัดภาวะและความเครียด ดัดแปลงมาจาก The screen for caregiver burden (SCB)⁽⁸³⁾ ของ Peter P. Vilatiano และคณะ ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 25 ข้อ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดทั้งภาวะจากการดูแลและความเครียดจากการดูแล โดยให้ผู้ดูแลประเมินว่าเหตุการณ์ในข้อคำถามเกิดขึ้นหรือไม่ หากเกิดขึ้นแล้วเหตุการณ์นั้นส่งผลต่อความเครียดในระดับใด

โดยการวัดความเครียด แบ่งระดับความเครียดเป็น 4 ระดับ คือ

- 1 = เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นแต่ไม่เครียด
- 2 = เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นและเครียดเล็กน้อย
- 3 = เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นและเครียดปานกลาง
- 4 = เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นและเครียดมาก

เกณฑ์การให้คะแนน หากได้เกิน 30 คะแนนถือว่าเครียด

ในส่วนการวัดภาวะจากการดูแล การให้คะแนนมี 2 ระดับ คือหากผู้ดูแลตอบว่าไม่เกิดเหตุการณ์ขึ้นให้ 0 คะแนนและหากตอบว่าเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นให้ 1 คะแนน หากคะแนนที่ได้เกิน 4 ถือว่าเป็นภาวะ

2.3 แบบวัดแรงสนับสนุนทางสังคม เป็นแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมส่วนที่ 2 (The personal Resource Questionnaire :PQR Part II)ของแบรนต์และไวน์เนอร์ท (Brand and Weinert) จำนวน 25 ข้อเป็น self-rating scale 5 ระดับ พิจารณา 5 องค์ประกอบ คือ

- การเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Social Integration) 5 ข้อ ได้แก่ ข้อ 6,8,9,16,18
- การได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำ (Assistance and Guidance) 5 ข้อ ได้แก่ ข้อ 4,14,15,22,25
- การมีโอกาสได้อบรมเลี้ยงดูผู้อื่น (Opportunity for Nurture) 5 ข้อ ได้แก่ ข้อ 7,12,17,21,24
- การส่งเสริมให้รู้ถึงคุณค่าของตนเอง(Self-worth) 5 ข้อ ได้แก่ข้อ 2,3,5,13,23
- ความผูกพันใกล้ชิด(Intimacy) 5 ข้อ ได้แก่ข้อ 1,10,11,19,20

ในคำถามเชิงบวก (ข้อ 1,2,3,5,6,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23,25) ให้คะแนนดังต่อไปนี้

- 0 คะแนน = ไม่จริงเลย
- 1 คะแนน = เป็นจริงเล็กน้อย
- 2 คะแนน = เป็นจริงปานกลาง
- 3 คะแนน = เป็นจริงมาก
- 4 คะแนน = เป็นจริงมากที่สุด

และในส่วนข้อคำถามเชิงลบ (ข้อ 4,7,10,16,24) ให้คะแนนกลับกัน คือ 4,3,2,1,0

คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 0-100 แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

- แรงสนับสนุนทางสังคมต่ำ คือ ผู้ที่มีคะแนนของแบบวัดแรงสนับสนุนทางสังคมน้อยกว่าคะแนนเฉลี่ยของแบบวัดลบส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{x} - 1 \text{ SD.}$)
- แรงสนับสนุนทางสังคมปานกลาง คือ ผู้ที่มีคะแนนของแบบวัดแรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ระหว่างคะแนนเฉลี่ยของแบบวัดรวมกับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคะแนนเฉลี่ยของแบบวัดลบกับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{x} \pm 1 \text{ SD.}$)
- แรงสนับสนุนทางสังคมสูง คือ ผู้ที่มีคะแนนของแบบวัดแรงสนับสนุนทางสังคม มากกว่าคะแนนเฉลี่ยของแบบวัดรวมกับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($\bar{x} + 1 \text{ SD.}$)

การตรวจสอบความถูกต้องและสมบรูณ์ของเครื่องมือ

1. แบบทดสอบบุคลิกภาพ MPI

Bending (อ้างจากสุริย์ ห้วยธาร)⁽⁸⁴⁾ ได้หาค่าความตรงของแบบทดสอบ(validity) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor analysis) พบว่า ใน scale วัดด้านแสดงตัว – เก็บตัว มีค่า ความตรง

$$= 0.64 - 0.78$$

ประจิตต์ ประจักษ์จิตต์⁽⁸⁵⁾ หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการทดสอบ test – retest กับกลุ่มนักเรียนนายเรืออากาศ จำนวน 59 นาย ได้ค่าความเที่ยงของ scale – E = 0.91 และ scale – N = 0.90

เบญจพร ปรีชพันธ์ (อ้างจากสุริย์ ห้วยธาร)⁽⁸⁴⁾ หาค่าความเชื่อมั่น(Reliability)ด้วยวิธี test – retest กับนิสิตปริญญาโท สาขาบริหารงานบุคคล เจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลบริษัทปูนซิเมนต์ไทย และเจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลของธนาคารพาณิชย์ต่างๆจำนวน 54 คน ได้ค่า Reliability scale – E = 0.97 และ scale – N = 0.98

2. แบบวัดภาวะและความเครียด SCB มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดังต่อไปนี้

2.1 ผู้วิจัยแปลแบบทดสอบ SCBฉบับของ Peter P.Vilatianoและคณะ⁽⁸³⁾ จำนวน 25 ข้อ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางภาษา 2 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของความหมาย พร้อมทั้งแก้ไขตามคำแนะนำ

2.2 หาความเที่ยงตรงของเนื้อหา(Content Validity) ให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นจิตแพทย์จำนวน 5 ท่านตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาโดยมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ เห็นด้วยให้ 1 คะแนนไม่เห็นด้วยให้ 0 คะแนน แล้วนำคะแนนที่ได้ไปหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ครอนบาค (Conbach alpha coefficient : α) ได้ค่าเท่ากับ .726 หาค่าความเชื่อมั่น(Reliability) โดยนำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบและแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ ไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ดูแลผู้ป่วยโรคสมองเสื่อมชนิดอัลไซเมอร์ที่พ่ายผู้ป่วยมารับการตรวจที่แผนกจิตเวชผู้ป่วยนอกจำนวน 15 คน ทดสอบความเชื่อมั่น(Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ครอนบาค (Conbach alpha coefficient : α) ได้ค่าความเชื่อมั่นของการวัดภาวะเท่ากับ .7153 และค่าความเชื่อมั่นของการวัดความเครียดเท่ากับ.7731

3. แบบวัดแรงสนับสนุนทางสังคม เป็นแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมส่วนที่ 2 (The personal Resource Questionnaire :PQR Part II) ของแบรนต์และไวน์เนอร์ (Brand and Weinert) จำนวน 25 ข้อ ผู้วิจัยได้นำแบบวัดนี้ไปทดลองใช้กับผู้ดูแลผู้ป่วยโรคสมองเสื่อมชนิดอัลไซเมอร์ที่พ่ายผู้ป่วยมารับการตรวจที่แผนกจิตเวชผู้ป่วยนอกจำนวน 15 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยสัมประสิทธิ์อัลฟา ครอนบาค (Conbach alpha coefficient : α) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .8549

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ทำหนังสือขอความร่วมมือจากภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและส่งไปถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์, โรงพยาบาลรามาริบัติ, โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา

2. ติดต่อกับแพทย์, ฝ่ายการพยาบาลและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาล เพื่อขอความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล

3. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ พร้อมทั้งชี้แจงและขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม

4. นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS PC⁺ โดยใช้การวิเคราะห์ทางสถิติดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) คือ ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการบรรยายลักษณะประชากร
2. วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistic) โดยใช้ Chi-square Test (χ^2) ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆของผู้ดูแลกับการเกิดภาวะและความเครียด
3. ใช้สถิติ One-Way ANOVA วิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยต่างๆในผู้ดูแลที่ไม่ใช่ญาติกับการเกิดภาวะ
4. ใช้สถิติ Stepwise Multiple Regression Analysis โดยนำปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเกิดภาวะและความเครียดของผู้ดูแลที่เป็นญาติและไม่ใช่ญาติ ทั้งหมดมาหาความสัมพันธ์ เพื่อศึกษานำหนักความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆว่าปัจจัยใดสามารถทำนายการเกิดภาวะและความเครียดได้